Fågelvikens stenhuggarmiljö och bolagshusen

Stenbrytning i Lysekil började kring 1840, men det var runt 1880 man började hugga sten på Härnäset. Stenindustrin växte snabbt och behovet av arbetskraft medförde inflyttning från både andra delar av Bohuslän men också Blekinge, Halland, Småland och Göteborg.

Den växande skaran stenhuggare behövde bostäder. Många av arbetarna hyrdes in i de mindre gårdar, torp och fiskarbostäder som redan fanns i området. För en mindre summa pengar fick stenhuggarna sovplats och ett par mål mat om dagen. Kanske också hjälp med tvätt och städ.

Det kom också stenhuggare med familjer och för att möta deras behov byggde AK Fernströms stenhuggeribolag i egen regi ett antal bostäder – de så kallade bolagshusen. Det finns totalt tolv hus som kopplas till bolaget – se lista nedan. I början av 1900-talet byggdes den vackra Förrättarvillan (avsedd för disponent/förman) och matsalen samt sju mindre egnahemshus om ca 35 kvm. De små husen var av två modeller: Bohus-modell med hög källargrund och övervåning i trä och Lergökarna som troligen inspirerats av hur man byggde i Blekinge. De husen hade tegelväggar och puts på utsidan ovanpå en enkel torpargrund .

Runt de sju små husen fanns väl tilltagna trädgårdar för att möjliggöra odlingar av potatis, bärbuskar och andra grödor. Färskvatten fick man hämta i kallkällor och grävda brunnar. Tvätta gjordes, förutom i grytor på spisen, även i de vattensamlingar som bildades i avlagda hålor när stenhuggarna letat ställen för att hugga knott. Det handlade om att ta tillvara på regnvattnet eftersom det salta havsvattnet inte gjorde kläderna rena. Det fanns tvättstuga i källaren på matsalen troligen avsedd för de inackorderade arbetarna som bodde där och när de röda arbetarbostäderna byggdes så uppfördes också en separat tvättstuga för dem. Den kan man fortfarande se tvärs över vägen från arbetarbostäderna.

Bolagshusen:

Byggda i början av1900-talet:

- Förrättarvillan (Disponentvillan)
- Matsalen
- Lergökarna, fyra stycken
- Småhus (Bohus-modell), tre stycken varav två finns kvar

Byggda i slutet av1920-talet:

- De röda arbetarbostäderna, tre stycken

Under 1930-talet började stenhuggarna bygga lite större egnahem då staten på 1930-talet genom förmånliga huslån, Statens byggnadslånebyrå, möjliggjorde för husbyggare att låna pengar där kontantinsatsen på 10% ersattes av eget arbete (ca 200 dagsverken). Det innebar att husbyggaren själv bidrog med arbetskraft vid murning, snickeri och målning medan staten

stod för material och lån*. Många av husen i Fågelviken är uppförda på 1930-talet och de bär vackra namn som Mariero, Solhem, Solglimt, Gerdhem m fl.

Den sammanhålla bebyggelsen med bolagshusen, 1930-talshusen, skolan, affären och Folkets Hus ger Fågelviken en unik sammanhållen arbetarkulturmiljö.

På flygfotot från 1986 syns de två typerna av små egnahemshus som AK Fernström lät bygga. En Lergök till vänster och det gula huset av bohuskaraktär. Båda med samma planlösning och en boyta på ca 35 kvm. Man skymtar även taket på ytterligare ett bolagshus av bohus-modell som byggdes ut under 1940-talet. Det vita huset upp till vänster är den gamla skolan och vägen är den nedre infarten till Fågelviken.

Källor:

* https://sv.wikipedia.org/wiki/Statens_byggnadsl%C3%A5nebyr%C3%A5

Berättelser av deltagarna i studiecirkeln

https://app.arkivdigital.se